CZU 316.6:343.91

<https://doi.org/10.52507/2345-1106.2021-1.34>

FACTORII INTEGRĂRII SOCIO-PROFESIONALE A EX-DEȚINUȚILOR

VÎRLAN Maria,

dr., conf. univ.,
decan facultatea Psihologie și PPS,
UPS "Ion Creangă"

REZUMAT

Integrarea socială a tinerilor delincvenți presupune mai multe componente: cultivarea încrederii în sine, restabilirea legăturii cu familia și menținerea acesteia, descoperirea și încurajarea intereselor prosociale (ex. muncă, alfabetizare, educație, etc.), influența pozitivă a colegilor de muncă și a prietenilor dar și integrarea prin muncă.

Cuvinte-cheie: integrare socio-profesională, ex-deținuți, programe.

FACTORS OF THE SOCIO-PROFESSIONAL INTEGRATION OF EX-PRISONERS

VÎRLAN Maria

Dr., associate professor,
Dean of the Faculty of Psychology and PPS,
"Ion Creanga" State Pedagogical University

SUMMARY

The social integration of young offenders involves several components: cultivating self-confidence, restoring and maintaining family ties, discovering and encouraging prosocial interests (eg. work, literacy, education, etc.), the positive influence of co-workers and friends but also integration through work.

Key-words: socio-professional integration, ex-prisoners, programs.

Integrarea socială trebuie raportată la specificul infracțiunii și la fiecare persoană în parte. Varietatea de infracțiuni presupune o varietate de forme de reintegrare.

Problemele sociale cu care se confruntă persoanele aflate în conflict cu legea penală sunt similare cu ale altor grupuri vulnerabile, iar un răspuns eficient în rezolvarea unor astfel de probleme poate fi obținut doar printr-un efort comunitar integrat, care ia în considerare complexitatea problemelor sociale, interdependențele care există între acestea și suprapunerile care se creează între diferite grupuri vulnerabile [1, 5, 12, 13].

Sistemul penitenciar trebuie să sprijine reintegrarea socială a tuturor persoanelor private de libertate, pornind de la necesitățile individuale sociale, educaționale și terapeutice ale fiecărei persoane private de libertate și, mai ales.

Integrarea socioprofesională trebuie să se realizeze prin înlăturarea fenomenului de discriminare față de ex-deținuți. Un alt obiectiv urmărit este de a încuraja dialogul și colaborarea dintre angajatorii din spațiul public și privat, inclusiv reprezentanți ai societății civile, pe marginea acestei probleme care privește societatea în mod direct [5].

Integrarea socială trebuie raportată la specificul infracțiunii și la fiecare persoană în parte. Varietatea de infracțiuni presupune o varietate de forme de reintegrare.

Legislația califică infracțiunea, specialiștii în educație și asistență psihosocială evaluează cauzele care au generat disfuncționalitățile în cazul fiecărei persoane și nici nu ar fi eficient să analizăm infracțiunea ca și faptă.

Poate mai mult decât intervenția instituțiilor statului (ex. programe de reintegrare desfășurate pe timpul executării pedepsei și resursele materiale alocate acestor programe) contează sprijinul familiei și mediul social [16].

Reintegrarea socială presupune și reprimirea de către familie și depinde de disponibilitatea familiei de a susține material și moral persoana condamnată. Menținerea relațiilor cu familia, iar acolo unde este cazul îmbunătățirea relațiilor cu familia este un obiectiv prioritar pentru reinserția socială a persoanei private de libertate.

În ce privește munca, pentru ca aceasta să fie eficientă în reintegrarea socială a persoanelor condamnate, trebuie ca și acestea să fie interesate în munca respectivă și nu doar în a câștiga o reducere a pedepsei cu închisoarea sau executarea unei sentințe în comunitate prin muncă în folosul comunității. Angajatorii cer seriozitate din partea angajatului și de multe ori persoanele care au executat pedepse privative de libertate nu sunt motivate să muncească. În multe cazuri, persoanele care au executat pedepse privative de libertate preferă să lucreze pe piața neagră a muncii și să fie beneficiari ai venitului minim garantat care le asigură și acces la alte drepturi de asigurări sociale și la hrana oferită prin cantinele sociale

[16].

Pentru angajatori este important și felul în care persoana care a executat pedepse privative de libertate se poate integra în echipa de lucru (poate există stigmatizare din partea colegilor).

Integrarea prin muncă este o parte importantă a procesului, dar nu este singura.

Astfel, în reintegrarea socială a persoanelor care au fost condamnate penal pot fi eficiente:

- Cultivarea încrederii în sine;
- Menținerea legăturii cu familia;
- Descoperirea și încurajarea intereselor prosociale (ex. muncă, alfabetizare, educație, etc.);
- Influența pozitivă a colegilor de muncă și a prietenilor.

Acestea sunt obiective ale activităților de educație și de asistență psihosocială, utilizate de câțiva ani chiar [16].

Sistemul penitenciar sprijină reintegrarea socială a tuturor persoanelor private de libertate, pornind de la necesitățile individuale sociale, educaționale și terapeutice ale fiecărei persoane private de libertate și, mai ales, nu sancționează persoanele care după liberare nu au fost acceptate de comunitate și au recidivat [14,16].

Obiectivele principale ale programelor de reintegrare socială în comunitate a tinerilor delincvenți :

- protecția comunităților locale prin acțiuni care vizează reducerea riscului de recidivă;
- justiția socială, prin garantarea protecției și echității sociale a tuturor părților (infractor, victimă, membrii comunității locale) implicate în rezolvarea conflictului generat de comiterea infracțiunii;
- punerea beneficiarilor intervenției în comunitate (infractori, familiile acestora, victime) în legătură cu resurse, într-o manieră care să îmbunătățească imaginea de sine, asertivitatea, abilitatea de rezolvare a problemelor.

Cum pot fi atinse obiectivele programelor de reintegrare socială în comunitate:

- prin parteneriatul între instituțiile de stat (Judecătoria, școli, biserică, syndicate, instituții de sănătate, Poliție, Consiliul Local, Consiliul Raional, Agenția de ocupare a forței de muncă) și organizații neguvernamentale;
- prin derularea unor programe de dezvoltare comunitară în scopul implicării partenerilor și a membrilor comunității locale (voluntari, lideri) în:
 - identificarea nevoilor comunității;
 - găsirea soluțiilor la problemele comunității locale;
 - stimularea resurselor (colective, sociale) existente;
 - atragerea și crearea de noi resurse;
 - dezvoltarea de noi servicii sociale.
- prin informarea și sensibilizarea opiniei publice în legătură cu nevoile și problemele comunității locale,

nevoile și problemele ex deținuților și a familiilor acestora și cu modalitățile concrete de soluționare a acestora (articole în presă, emisiuni radio, TV, conferințe, întâlniri publice, etc.).

Tehnici de intervenție în comunitate:

- medierea (între persoana liberată și familie, comunitate, reprezentanți ai instituțiilor, etc.);
- negocierea (metodele și tehnicile folosite în programele de reintegrare se determină în funcție de nevoile evaluate, de gradul de risc identificat, dar se și negociază cu persoana liberată, în funcție de prioritățile sale și interesele sale);
- împuternicirea (ajutarea beneficiarilor de a se percepe ca fiind agenți activi în găsirea soluțiilor la propriile probleme);
- advocacy (reprezentarea persoanelor liberate în fața instituțiilor și a reprezentanților autorităților din comunitate, precum și exercitarea de presiuni prin mijloacele mass-media, publicații, etc., pentru ca acestea să sprijine procesul de reintegrare socială a exdeținuților și familiilor acestora) [5,11].

Factori care favorizează angajarea persoanelor condamnate:

Șansele ca persoanele condamnate penal să fie angajate în câmpul muncii cresc dacă:

- Persoanele condamnate penal răspund nevoilor angajatorilor, în ce privește exigențele legate de:
 - Competența reală și calificarea profesională;
 - Seriozitatea implicării în muncă (respectarea programului, productivitate, etc.).
- Persoana condamnată dovedește că are și alte calități persoanele apreciate de angajator (dorința de a se integra, corectitudine, deschidere, punctualitate, seriozitate, etc.);
- Persoanele condamnate penal parcurg un proces de recrutare și selecție organizat și desfășurat de specialiștii în resurse umane. În acest fel se obține o credibilitate crescută în legătură cu măsura în care persoana condamnată penal are calitățile profesionale și potențialul personal potrivite pentru ocuparea unei anumite poziții;
- Există avantaje economice și facilități fiscale pentru angajatori (altele decât productivitatea și competența persoanelor condamnate): posibilitatea de a accesa fonduri nerambursabile, reduceri de taxe, salarii subvenționate, etc.;
- Muncitorii sunt supravegheați atent sau dacă cineva (ex. instituția penitenciară, probațiunea, serviciile sociale, ONG, în calitate de intermediari) garantează pentru ei;
- Angajatorii conștientizează și se implică în acțiuni legate de responsabilitatea socială a firmelor;
- Se construiesc parteneriate între angajatori și instituții ale sistemului de justiție sau de protecție socială, parteneriate de natură a facilita exprimarea responsabilității sociale a firmelor;
- Persoanele condamnate penal caută să se angajeze în posturi pentru ocuparea cărora nu este necesară prezentarea cazierului judiciar;
- Se realizează reabilitarea, iar faptele penale nu mai apar înscrise în cazier. Reabilitarea judecătorească presupune ca persoana care a fost condamnată penal să

aibă un loc de muncă sau o sursă legală de venit, precum și o bună conduită;

- Sunt popularizate experiențe pozitive și cazuri de succes. În acest sens, trebuie menționat că materialele informative sunt utile dar sunt considerate mai puțin eficiente decât întâlnirile sau atelierele de lucru cu potențiali angajatori □ Sunt aduse argumente de natură economică (ex. beneficii estimate în bani pentru comunitatea locală și angajatorii care facilitează reintegrarea socială a foștilor infractori) și sunt prezentate date statistice [2,13].

Informarea angajatorilor și întâlnirile directe ale acestora cu persoanele condamnate penal și cu personalul serviciilor sociale, al serviciilor de probațiune și unităților penitenciare sunt factori importanți în facilitarea asigurării de șanse egale la angajare pentru persoanele care execută o pedeapsă în comunitate sau care au încetat executarea unei pedepse.

Se pot organiza întâlniri între persoane condamnate penal și potențiali angajatori : „burse ale locurilor de muncă pentru persoanele condamnate penal”, unde să aibă loc informarea și selectarea angajatorilor, dar și încurajarea persoanelor condamnate să caute un loc de muncă sunt acțiuni care au eficiență în sensul facilitării integrării în muncă prin identificarea unor locuri de muncă disponibile pentru persoanele care au fost condamnate penal.

Experiența întâlnirilor organizate a arătat că:

- persoanele private de libertate aflate în perioada de pregătire pentru liberare pot beneficia în cea mai mare măsură de o astfel de acțiune;
 - mobilizarea participării persoanelor condamnate sub supraveghere în comunitate este dificil de realizat, datorită faptului că personalul de probațiune dispune de resurse și de mijloace limitate pentru a putea influența și controla activitatea persoanelor condamnate aflate în supraveghere în comunitate;
 - că este posibilă, realistă și de dorit implicarea în mai mare măsură a persoanelor private de libertate în activități în comunitate. Reprezentanții serviciilor sociale din comunitate înțeleg necesitatea unor astfel de activități și sunt dispuși să le susțină;
 - informarea mass-media și a angajatorilor se poate face eficient atunci când la întâlnirile de informare participă și persoane condamnate penal care pot relata aspecte concrete din experiența lor de viață;
 - desfășurarea evenimentelor într-un mediu care oferă siguranță și încredere crește șansele de formare a unor atitudini pozitive față de angajarea în muncă, atât pentru angajatori, cât și pentru persoanele condamnate.
- Printre factorii care favorizează implicarea angajatorilor se identifică:***
- relațiile bune de colaborare stabilite între angajatori și penitenciar;
 - experiența angajatorilor în lucrul cu persoanele condamnate penal,
 - interesul angajatorilor în avantajele oferite de munca persoanelor condamnate penal (în condițiile în care forța de muncă în anumite domenii este deficitară, angajatorii au apreciat posibilitatea de a utiliza forța de muncă din penitenciare);
 - interesul angajatorilor pentru implicarea socială a

firmelor [2,7,16].

Ținând seama de rezultatele acestor activități, se desprind următoarele **recomandări**:

- inițierea unor activități adresate angajatorilor și cultivarea unor relații de colaborare între serviciile de probațiune, serviciile sociale din comunitate, ONG implicate în reintegrarea socială a foștilor infractori și potențiali angajatori;

- dezvoltarea resurselor serviciilor de probațiune și a măsurilor legale prin care acestea pot interveni pentru a determina și controla activitatea persoanelor condamnate;

- o mai bună informare a angajatorilor în legătură cu beneficiile și costurile sociale și economice ale implicării în muncă a persoanelor condamnate penal;

- invitarea mass-media la acțiuni care au ca scop informarea publicului larg.

În cele ce urmează voi prezenta 2 *modele de programe de integrare socială a ex-deținuților* ce pot fi implementate în scopul prevenirii recidivei și responsabilizării beneficiarului.

1. Program de consiliere de grup pentru dezvoltarea competențelor sociale și emoționale.

Programul de grup este axat pe următoarele *tematici*:

1. Cunoașterea propriei persoane;
2. Empatia;
3. Luarea deciziilor cu responsabilitate;
4. Eficiența socială.

1. Cunoașterea propriei persoane:

- Identificarea și exprimarea propriilor emoții și sentimente;

- Responsabilitate personală: Recunoașterea și înțelegerea necesității de a se angaja în comportamente prosociale;

- Recunoașterea punctelor tari : Identificarea și valorificarea propriilor calități pozitive.

2. Empatia:

- Preluarea perspectivei celorlalți: Identificarea și înțelegerea gândurilor/ sentimentelor celorlalți;

- Acceptarea și aprecierea diversității: Înțelegerea aspectelor pozitive a le diversității individuale și culturale;

- Respectarea celorlalți.

3. Luarea deciziilor cu responsabilitate:

- Managementul emoțiilor: Monitorizarea și reglarea sentimentelor și emoțiilor în așa fel încât să-i ajute pe copii să se descurce în situații de viață diferite;

- Analizarea situațiilor: Perceperea cu acuratețe a situațiilor în care trebuie luate decizii și evaluarea factorilor care pot influența răspunsul unui individ.

- **Stabilirea scopurilor:** Stabilirea scopurilor și implicarea în atingerea acestora - scopuri prosociale pe termen scurt și lung;

- Rezolvarea problemelor: Generarea, implementarea și evaluarea soluțiilor adecvate la problemele cu care se confruntă.

4. Eficiența socială:

- Comunicare: Folosirea abilităților verbale și non-verbale pentru a se exprima și promovarea unor schimburi pozitive și eficiente cu alții;

- Construirea relațiilor: Stabilirea și menținerea

unor relații care aduc satisfacții;

- Negociere: Obținerea unor soluții convenabile pentru toate părțile implicate într-o relație ținând cont de nevoile tuturor celor implicați;

- Asertivitate: Exprimarea eficientă a deciziilor de a nu se angaja în comportamente antisociale;

- Căutarea ajutorului: Identificarea nevoii de a apela la surse corespunzătoare de ajutor și suport [1,2,4,10,11].

II. Campanii de informare „Bursa locurilor de muncă” pentru persoanele condamnate penal.

Integrarea în activități de muncă a persoanelor care au fost condamnate penal. Conform experților, integrarea în muncă a persoanelor care au fost condamnate penal este unul dintre factorii principali care contribuie la creșterea siguranței comunităților prin reducerea recidivei și reintegrarea socială. Prin integrarea în muncă sau alte activități în comunitate, se exersează și dezvoltă abilități și calificări profesionale, roluri și responsabilități familiale și sociale.

O mare parte dintre persoanele care execută sentințe penale nu au o calificare și au nevoie de facilitarea accesului la un nivel minim de educație care să le permită obținerea unei calificări.

Avantaje ale participării la muncă a persoanelor condamnate penal. Dacă persoanelor condamnate li se oferă posibilitatea de a se califica și de a munci încă de la începutul executării sentinței, apar o serie de avantaje:

Avantaje pentru angajatori:

- În cazul angajării forței de muncă din penitenciare, serviciile de resurse umane au mai puțin de lucru (selecție de personal, plata impozitelor, administrarea cărților de muncă) și deci costuri mai reduse. Se poate asigura astfel un bun raport preț / calitate pentru forța de muncă;

- În cazul angajării forței de muncă din penitenciare, se realizează un bun control al costurilor: pentru că nu sunt încheiate contracte de muncă ci se face un contract cu penitenciarul pentru furnizare de forță de muncă, beneficiarul plătește o factură care reprezintă contravaloarea exactă a orelor de muncă prestate efectiv;

- Forța de muncă din penitenciare este sigură, stabilă, continuă. Muncitorii sunt conștiincioși, nu se pune problema absenței sau a părăsirii locului de muncă înainte de încheierea programului, nu sustrag materiale sau produse de la locul de muncă.

Avantaje pentru persoanele condamnate:

Persoanele aflate în detenție:

- Se perfecționează, câștigă experiență și chiar bani care le vor fi utili la liberare. Diplomele, certificatele sau orice alte documente care atestă însușirea unei meserii, calificarea sau recalificarea profesională în cursul executării pedepsei sunt recunoscute, în condițiile legii;

- La liberare știu și pot să facă gratuit diferite lucruri utile familiei și în gospodărie, (reparații electrice, pus faianță, etc.);

- Faptul că lucrează pe timpul detenției poate fi o recomandare pozitivă și ar trebui să aibă un impact pozitiv asupra încrederii comunității și angajatorilor la liberarea din penitenciar ;

- La punctele de lucru exterioare penitenciarului,

deținuții: se pot acomoda cu viața în comunitate, dobândind și exersând abilități și cunoștințe diferite de cele necesare supraviețuirii în mediul penitenciar o dobândesc experiență și cunoștințe legate de integrarea într-un loc de muncă și de relația cu angajatorul o pot folosi telefonul mobil și bani (numai deținuții aflați în regimul deschis de detenție);

- Reducerea pedepsei privative de libertate.

Persoanele care execută sentințe în comunitate:

- Se perfecționează, câștigă experiență și bani care le sunt utili pentru întreținerea personală și pentru susținerea familiei;

- Faptul că lucrează pe timpul executării pedepsei este o recomandare pozitivă și are un impact pozitiv asupra încrederii comunității și angajatorilor în cazul încercării de a găsi un loc de muncă mai bun;

- Prin implicarea în muncă exersează un stil de viață non-infracțional, dobândesc și practică abilități și cunoștințe specifice unui comportament prosocial.

Avantaje pentru penitenciar:

- O parte din veniturile realizate pot fi folosite de penitenciar pentru îmbunătățirea condițiilor de detenție și a programelor de reintegrare socială;

- Personalul penitenciar are o satisfacție crescută în muncă.

În continuare sunt prezentate câteva *elemente utile* în organizare unor activități de tipul „*burselor locurilor de muncă pentru persoanele condamnate penal*”:

Principii.

- promovarea și apărarea drepturilor unei categorii vulnerabile de populație (persoanele condamnate penal aflate în căutarea unui loc de muncă);

- asigurarea integrării și incluziunii sociale, a demnității umane și accesului egal la bunuri și servicii publice;

- promovarea respectării prevederilor legale care guvernează încadrarea în muncă.

Scop.

- Identificarea unor oportunități pentru angajarea persoanelor condamnate penal;

- Dezvoltarea abilităților persoanelor condamnate penal în legătură cu găsirea unui loc de muncă;

- Informarea angajatorilor și a mass-media în legătură cu beneficiile și costurile economice și sociale ale angajării în muncă a persoanelor condamnate penal.

Beneficiari.

- Persoane private de libertate aflate în perioada de pregătire pentru liberare;

- Persoane condamnate sub supraveghere în comunitate.

Potențiali parteneri.

- Agenții pentru ocuparea forței de muncă;
- ONG implicate în integrarea socială a grupurilor vulnerabile;

- Penitenciare;

- Servicii de probațiune;

- Servicii de asistentă socială ale autorităților locale.

Activități.

1. Planificarea:

- stabilirea programului și a responsabilităților.

2. Organizarea:

- identificarea surselor de finanțare;

- identificarea și stabilirea spațiului de desfășurare, a dotărilor și materialelor necesare;

- invitare potențiali angajatori;

- identificarea și invitarea persoanelor condamnate;

- editarea materialului de informare pentru angajatori și mass-media;

- procurarea dotărilor și materialelor necesare și amenajarea spațiului;

- invitarea mass-media și mediatizarea evenimentului.

3. Desfășurarea evenimentului:

- Informare pentru mass-media și angajatori;

- Întâlnire între angajatori și persoanele condamnate;

- Întâlniri ale reprezentanților mass-media cu persoane condamnate, angajatori și organizatori.

4. Evaluarea rezultatelor:

- Distribuirea și completarea chestionarelor de evaluare;

- Feed-back de la participanți.

Rezultate așteptate:

- persoanele condamnate participante au posibilitatea de a discuta cu reprezentanții angajatorilor;

- persoanele condamnate pot identifica potențiale locuri de muncă;

- angajatorii identifică posibilități de satisfacere a nevoii lor de forță de muncă.

Personal:

- Consilieri de probațiune;

- Agenți de pază din penitenciar;

- Personal al serviciilor de educație și asistență psihosocială din penitenciare;

- Alte persoane capabile să sprijine această activitate.

Locul de desfășurare:

- Evenimentul poate avea loc în penitenciare sau în comunitate;

- Spațiul trebuie să fie suficient pentru numărul de participanți și să poată asigura condițiile corespunzătoare de securitate;

- Este recomandat ca atunci când participă și persoane aflate sub supraveghere în comunitate, evenimentul să se desfășoare în comunitate.

Dotarea necesară:

- mese de lucru;

- scaune pentru angajatori și persoane în căutarea unui loc de muncă;

- imprimante;

- televizor, video, retroproiector;

- rechizite curente;

- posibilități de stocare a informațiilor și dosarelor;

- sală de așteptare, panouri de afișaj;

- spațiu de protocol și prezentare informații utile angajatorilor și persoanelor prezente;

- utilități pentru efecte personale;

- amenajări special concepute pentru accesul și deplasarea corespunzătoare a persoanelor cu handicap;

- climat adecvat (temperatură, umiditate, luminositate, nivel de zgomot acceptabil).

Planificare.

Sucesiunea activităților:

1. Contactarea agenților economici prin vizite la sediul acestora, telefonic sau prin fax, pentru depistarea locurilor de muncă vacante, pentru a-i invita să participe

și pentru a le oferi informații relevante;

2. Întocmirea listei cu domeniile de activitate în care angajatorii s-au dovedit a fi interesați;

3. Invitații adresate persoanelor condamnate aflate în căutarea unui loc de muncă din evidența serviciilor de probațiune și a unităților penitenciare din zona în care se desfășoară evenimentul. Invitațiile sunt adresate personal sau în scris persoanelor care au manifestat interes sau au calificări în domeniile menționate de angajatori;

4. Pentru pregătirea participării la eveniment, persoanele condamnate vor primi (pe lângă informații referitoare la ora și locul desfășurării acțiunii), un model de CV și alte informații utile legate de modul de prezentare în fața reprezentanților firmelor ofertante;

5. Întocmirea listei cu agenții economici care au confirmat participarea;

6. Asigurarea cadrului de organizare cu facilități de desfășurare: birotică, personal specializat, distribuirea chestionarelor către agenții economici și către solicitanții de locuri de muncă, materiale de informare pentru angajatori și mass-media, etc. (vezi și dotarea necesară);

7. Chestionarele completate de către participanți pot urmări modelele atașate;

8. Întocmirea și afișarea vizibilă a prezentării fiecărei firme participante (denumire, domeniu de activitate în care caută forță de muncă de muncă, meserii, nivel de calificare);

9. Mediatizarea evenimentului (presa scrisă, audio, video atât la nivel național cât și local) privind locul, data și modul de desfășurare a bursei;

10. Întocmirea și completarea listelor de participanți;

11. Centralizarea de către organizatori a chestionarelor completate de participanți;

12. Convorbire directă între angajator și persoana în căutarea unui loc de muncă;

13. Evaluarea rezultatelor și comunicarea acestora către organizatori, parteneri și mass-media.

Sarcini și timpul necesar:

1. Identificarea și centralizarea datelor referitoare la persoanele condamnate și potențiali angajatori – permanent;

2. Convorbiri cu angajatorii și persoane condamnate – permanent;

3. Informarea și invitarea persoanelor în căutarea unui loc de muncă - 1 lună înainte de data evenimentului;

4. Editarea și distribuirea invitațiilor către agenții economici, către autoritățile publice locale și către reprezentanți ai mass-media - 5 zile;

5. Confirmarea participării agenților economici și a factorilor locali implicați în desfășurarea acesteia - 5 zile;

6. Elaborarea unei liste cu agenții economici participanți la bursă - 2 zile;

7. Editarea unor materiale de informare (pliante, mape, etc) - 3 zile;

8. Identificarea spațiului corespunzător - 1 lună înainte de data de desfășurare;

9. Amenajarea spațiului - 5 zile;

10. Mediatizarea evenimentului: data, locul, programul de desfășurare a bursei precum și unele informații referitoare la agenții economici participanți - 1 lună;

11. Deschiderea bursei și desfășurarea propriu-zisă a evenimentului - 1 zi;

12. Chestionarea participanților - pe durata desfășurării;

13. Centralizarea rezultatelor primare – la încheierea bursei;

14. Transmiterea rezultatelor bursei și mediatizarea acestora - la încheierea bursei [1,2,4,10,11,16].

Referințe bibliografice:

1. BANCUI, D., RĂDULESCU, S. M., *Evoluții ale delincvenței juvenile în România: cercetare și prevenire social*, București : Lumina Lex, 2002., 271 p, ISBN 973-58-8484-4.

2. BELMONT, Judith. *103 activități de grup: idei de tratament și strategii practice*. Tr. de S. Grădinaru. București: TREI. 2015. 221 p. ISBN 978-606-719-358-9.

3. CROWN, P. D., LIVERANT, S. *Conformity under varying conditions of personal commitment* // J. Abnormal and Social Psychol. 1963. V. 66.

4. DAVID, D. *Dezvoltarea personală și socială*. Iași: Polirom, 2014. 200 p ISBN: 978-973-46- 4492-6.

5. DIȚA, M., *Strategii și metode de lucru ale asistentului social cu exdeținuții în vederea restabilirii legăturii cu familia. În Perspectivă integrării în spațiul European al cercetării și educației*, Materialele Conferinței științifice internaționale. Cahul: US Cahul, 2015 (Tipogr. "Centrografic")., pp. 192 – 196. ISBN 978-9975-914-98-7.

6. EYSENK, H., EYSENK, M. *Descifrarea comportamentului uman*. București: Teora, 1998. 256 p. ISBN:973-601-893-8.

7. RĂDULESCU, S. M., *Devianța comportamentală și boala psihică: sociologie și psihiatrie*,

8. București: Ed. Academiei Republicii Socialiste Române, 1989. ISBN 973-27-0125-0.

9. RĂDULESCU, S. M. *Introducere în sociologia delincvenței juvenile : (Adolescența între normalitate și devianță)* . București : Ed. Medicală, 1990. 163 p. ISBN 973-39-0112-1

10. RĂȘCANU, R., *Psihologia comportamentului deviant*. București: Universității București, 1994, 144 p. ISBN: 973-9160-18-2.

11. VÎRLAN, M., DIȚA, M., FRUNZE, O., PLĂMĂDEALĂ, V., FOCȘA, T. *Programe de intervenție psihosocială privind comportamentul deviant*. Chișinău: UPS "Ion Creangă", 2013. 97 p. ISBN 978-9975-461-52-5

12. VÎRLAN, M., DIȚA, M., *Psihosociologia devianței: curs universitar*, UPSC "Ion Creangă", Chișinău: Tipogr. UPS "Ion Creangă", 102 p. ISBN 9787-9975-46-384-5.

13. VÎRLAN, M., DIȚA, M. Rolul asistentului social în procesul de reintegrare socială a persoanelor deținute, În: *Probleme ale științelor sociumane și modernizării învățământului*. Materialele Conferinței de totalizare a muncii științifice și științifico – didactice a corpului profesoral – didactic pentru anul 2018, Chișinău: UPS "Ion Creangă", 2019.

ISBN 978-997-5337-01-4

14. САМЫГИН, П. С. *Девиянтное поведение молодёжи*. Учебное пособие Ростов – на Дону: Феникс, 2006. 440с. ISBN 5-222-09095-7.

15. ЗМАНОВСКАЯ, Е. В. *Девиянтология: Психология отклоняющегося поведения*: Учебное пособие для студентов ВУЗов. 2 изд, исправл. М.: Академия, 2004. 288 с. ISBN 5-7695-1782-4.

16. http://irp.md/uploads/files/2014-06/1402576373_1242890807_ro.pdf. (Vizitat 12.03.2021)